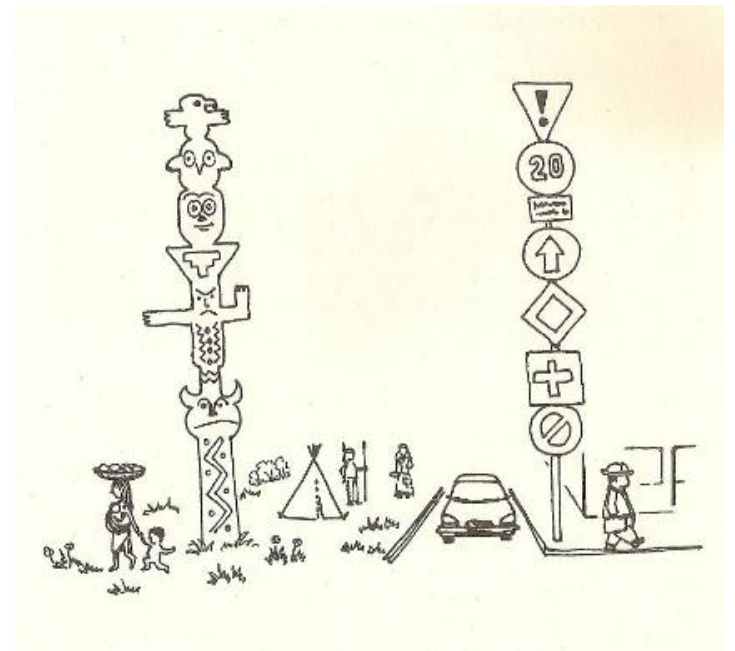

Jazyk a komunikace

Sémiotika, znak

OstENZE

„Nauka o významu a smyslu znaků se nazývá **sémiotika**“ (Doubravová 2008, 9).

Přirázování

Giuseppe, Beppe, Pepa, Pepík
Pojmenování

Označování

Ukazování

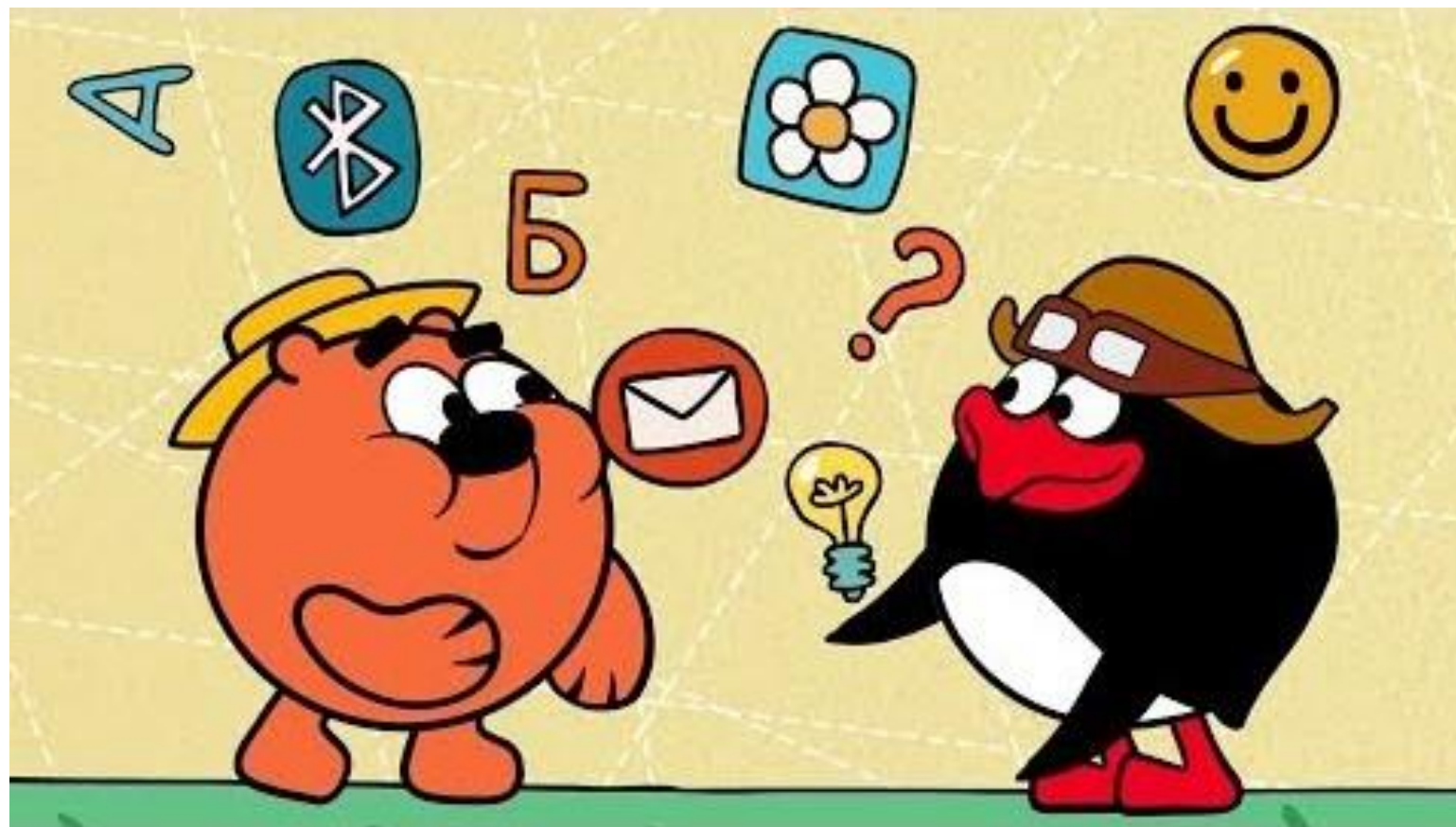
**ZNAK
pří ZNAK
ná ZNAK
od ZNAK
meta ZNAK**

Přirázování má svá **pravidla** → **kódy**

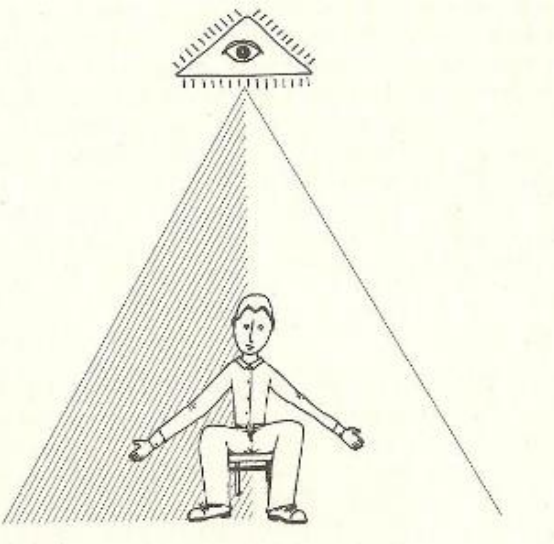
Kód se skládá ze znaků; **znak je něco, co zastupuje něco jiného, tj. znak má svůj význam/obsah.**

Sémiotika – vědecká disciplína, která zkoumá vlastnosti znaků a znakových soustav (počínaje jednoduchými signálními soustavami, konče přirozenými a formalizovanými jazyky).

Termín *sémiotika* zavedli *Ch. S. Peirce* a *Ch. W. Morris* (Hůrková, Vodáková 2017, online).

Smešariki_Sémiotika (Смешарики_Семиотика).
URL: <https://www.youtube.com/watch?v=HKz1hRBXmr4>

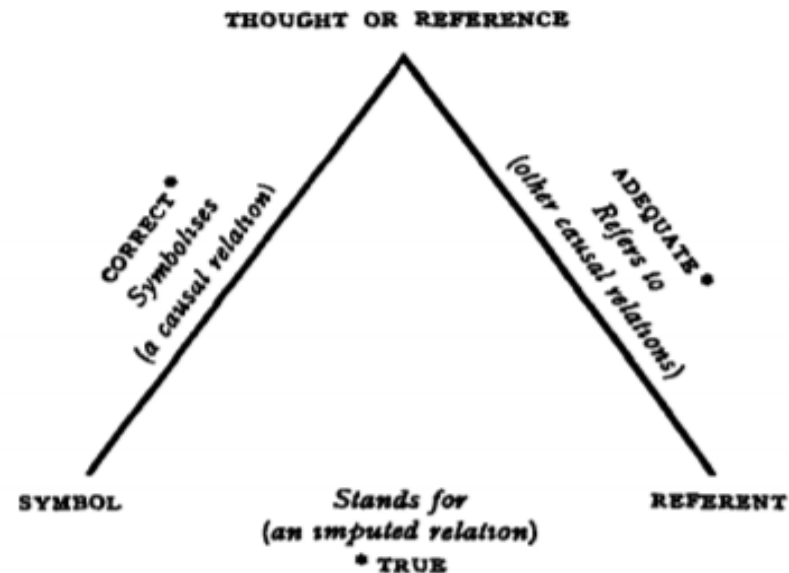
Diadická a triadická sémiotika
(Doubravová 2008, 39-40).

Aristoteles (4. st. př. n. l.):

- **označení** (vztah mezi označovanou věcí a slovem, které ji označuje)
- **znak** (vztah mezi pojmem a jeho slovním vyjádřením)

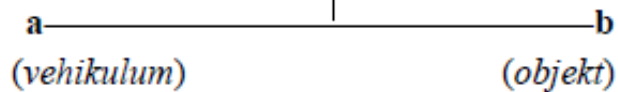
Stoikové (4.-3. st. př. n. l.):

- co je sdělováno
- sám znak
- objekt vně vědomí

Sémiotický trojúhelník – the semiotic triangle (Ogden, Richards 1923, 11).

(Peirce:)
c (*dispozice uživatele*)
(*interpretans*)

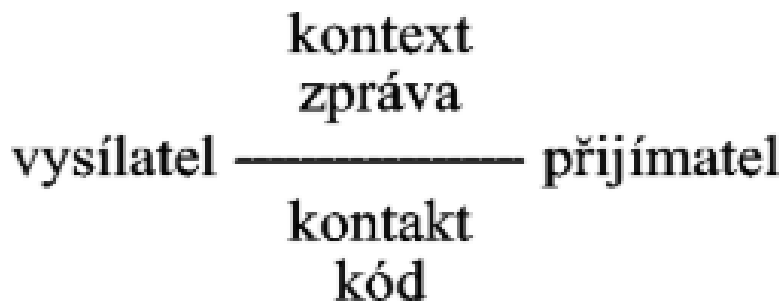
Struktura znaku dle Ch. S. Peircea (Čermák 2011, 26).

Ch. S. Peirce (1839–1914) navrhl následující klasifikaci znaků (Čermák 2011, 29):

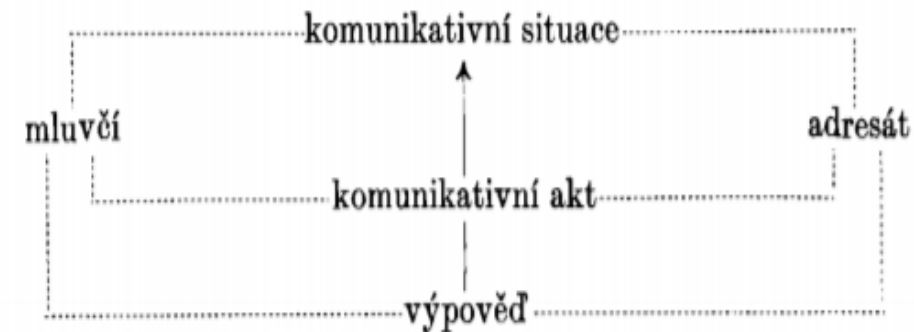
- **ikona** – znak založený na vztahu *podobnosti* (např. schémata, diagramy, obrázky, citoslovce typu *hafhaf, bum*);
- **index** – znak založený na *ukazování* (např. kouř jako ukazování/index/znak ohně, gesta/mimika jako projev/index emocí, horečka jako index nemoci atd.);
- **symbol** – znak založený na *konvenčním/arbitrárním vztahu*, znak přiřazený (např. dopravní značky, slova, státní vlajky).

Komunikace probíhá pomocí signálů a kódů (!!!)

VYSÍLAČ --- KANÁL --- PŘÍJEMCE
(NĚKDO) (MLUVÍ K NĚKOMU) (O NĚČEM)

Komunikační model R. Jakobsona
(Jakobson 1960; Nekula 2017, online).

Jak probíhá komunikace (Barnet 1976, 73).

Karl Bühler (1934): „Organon“ – model jazyka			
někdo	mluví	o něčem	k někomu
(mluvčí)		(podmět)	(posluchač)
[expresivní funkce]		[reprezentativní funkce]	[apelativní funkce]
Roman Jakobson (1958): Komunikativní znaková situace			
mluvčí	kontext poselství kontakt kód		přijemce
	funkce:		
emotivní	referenční poetická faktická metalingvistická		volní

Porovnání Bühlerova a Jakobsonova modelu komunikace (Doubravová 2008, 22).

Komunikativní situace a komunikativní akty se vyznačují **mnohokomponentností** (Barnet 1976):

a) *Šéf už je v kanceláři? V kanceláři už je šéf?* – důraz na předmětné komponenty situace;

b) *Šéf už je tam? On už je v kanceláři?* – odkaz na konkrétní situaci (*on, tam*);

c) *Šéf už je (+gesto)? Je už v kanceláři?* – neverbální prostředky se vážou na konkrétní situaci.

Výpověď je jednotka komunikační, výpověď (vyjádření) je to, co bylo vyřčeno/vysloveno; **věta je jednotka gramatická**, věta je výsledek derivace (odvozování), kdy se pomocí syntaktických pravidel slučují lexikální rysy a gramatické rysy a vytvářejí určitou strukturu, která něco vyjadřuje (Horálek 1976, online; Karlík 2017, online).

- **NO A?..**
- **ANÓÓÓ?**
- **ÁNO, ÁNO 😊**

- **И?..**
- **ФИ!**
- **ДА-А-А-А?**

- Příklad 1: *Rozbij okno!*

Věta je rozkazovací (výzvová), protože její sloveso je v imperativu, a je tedy **vybavena** k tomu, aby jejím užitím někdo po někom něco žádal (Karlík 2017, online).

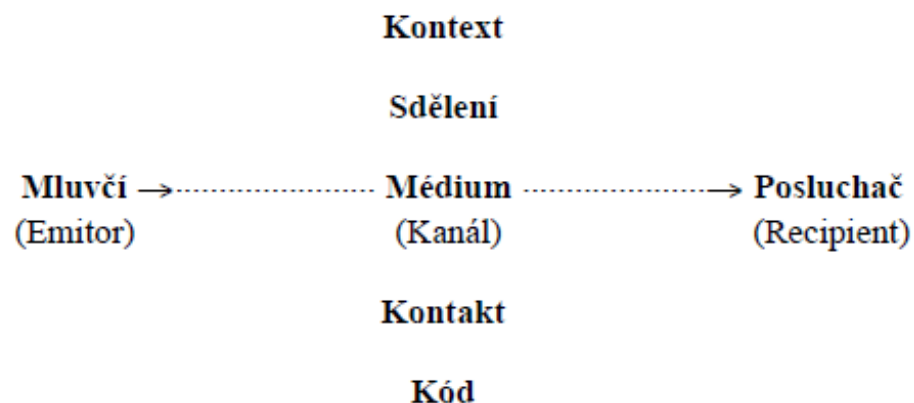
- Příklad 2: *Какая она красавица!* (+intonace)

Pomocí intonace můžeme měnit význam/obsah věty, tj. stejná sada/sestava gramatických a lexikálních prvků může vyjadřovat něco jiného.

Komunikativní situace (schéma) dle F. Čermáka (Čermák 2011, 19):

Někdo ŘÍKÁ něco někomu nějak s nějakým účinkem.

Komunikativní situace (schéma):

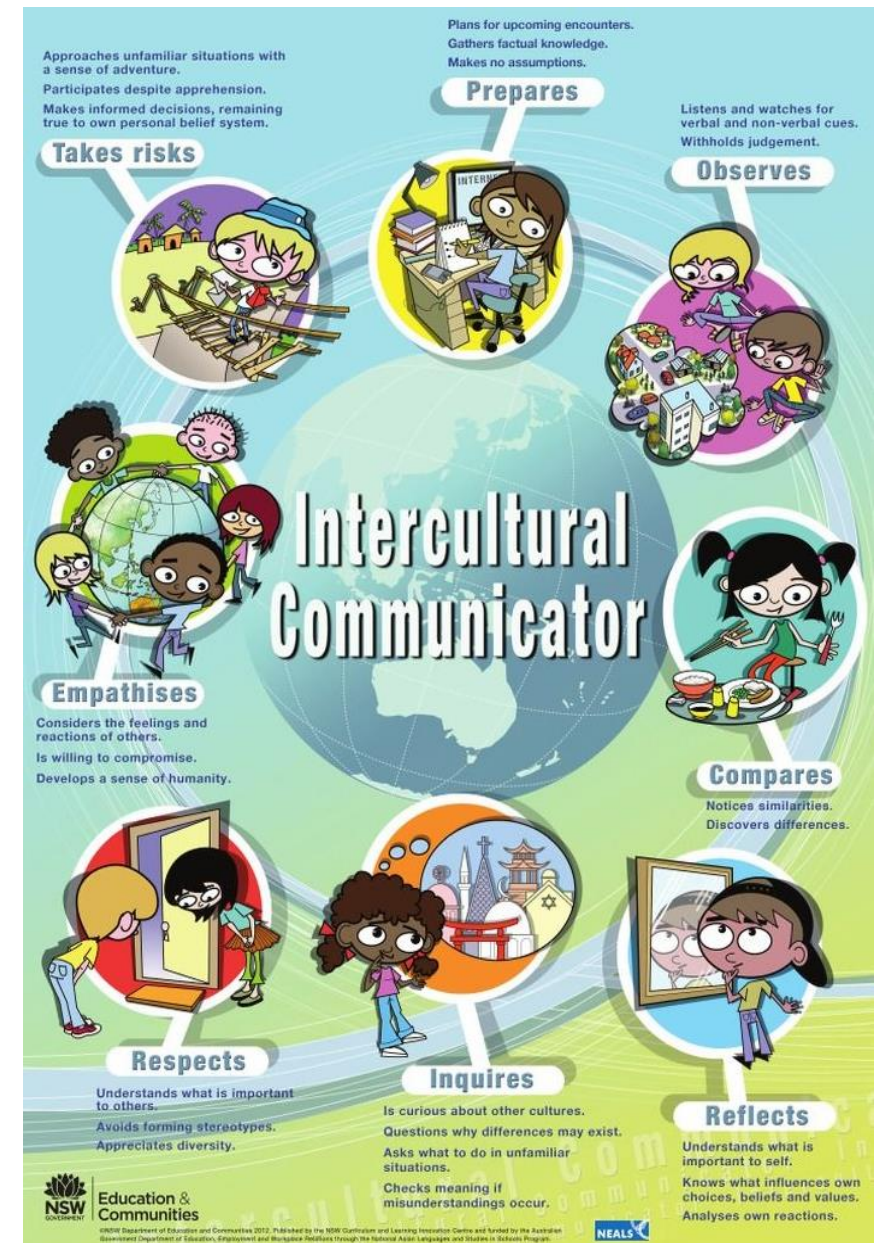

Ve výuce cizích jazyků se hovoří o **interkulturní komunikační kompetenci**:

Interkulturní komunikační kompetence (Kostková 2013, 34).

„Vzdělávací oblast **Jazyk a jazyková komunikace** zaujímá stěžejní postavení ve výchovně vzdělávacím procesu. Jazyková výuka, jejímž cílem je zejména podpora rozvoje komunikačních kompetencí, vybavuje žáka takovými znalostmi a dovednostmi, které mu umožňují správně vnímat různá jazyková sdělení, rozumět jim, vhodně se vyjadřovat a účinně uplatňovat i prosazovat výsledky svého poznávání“ (RVP ZV 2017, 16).

Interkulturní komunikace.

URL: <https://cz.pinterest.com/pin/41447259054533231/>.

Mluvčí provádí **kódování** – převod myšlenky, informace do společného, oběma srozumitelného kódu, posluchač provádí **dekódování**. V komunikaci kódování/dekódování může být ovlivněno znalostmi a dovednostmi mluvčího/posluchače.

Jazykové vtipy založené na špatném kódování/dekódování (komunikace v mateřském jazyce). URL: <https://www.abicko.cz/clanek/precti-si-zabava/12753/dzouky-tydne-co-je-komorni-hudebnik-a-jake-je-byt-stary.html>

Špatné kódování/dekódování v cizojazyčné komunikaci.

URL: <https://dnevnyk-uspeha.com/rabota-i-karera/kak-samostoyatelno-vyuchit-anglijskij.html>

Mezijazyková homonyma jako problém interkulturní komunikaci
(Veselý česko-ruský slovníček).

URL: https://funnybooks.cz/vesely_slovar_1_mini_cz.html

Komunikace v RJ.

URL: <https://www.youtube.com/watch?v=DMGdIJ6dtF8>

Další dvě videa jsou k dispozici ve studijních materiálech předmětu –
Videa k tématům (Komunikace v AJ; Charu mamburu).

Teorie ostenze

ASCS

ostentativní [-ty- i -tý-] příd. <l> *okázalý, nápadný, vyzývavý;*
ostentativně přísl.;
ostentativnost, -i ž

SSČ

ostentativní [-ty- i -tý-] příd. <l> *kniž. okázalý 2, nápadný:* ostentativní chování;
ostentativně přísl.: ostentativně nevšímavý;
ostentativnost, -i ž

SSJČ

ostentativní [-ty- i -tý-] (*ostentativný Šal.) příd. (z lat. zákl.) *kniž. takový, kt. úmyslně vzbuzuje pozornost; okázalý, nápadný, vyzývavý:* o. chování; o. smích; o. nezdvořilost;
→ přísl. **ostentativně**: prohlížet si o. hosty; o. nevšímavý;
→ podst. **ostentativnost**, -i ž.

URL: <https://prirucka.ujc.cas.cz/>

Collocations

, on na a
v
se **najevo** že
• **dávat**

URL: <https://www.korpus.cz/slovo-v-kostce/search/cs/ostentativn%C4%9B>

Source: [syn2015](#), more detailed information:
Kolokace v SYN2015 (KonText)

Ostenze je chápána jako **ukazování, předvádění, demonstrování, prezentování, dávání něčeho najevo** (např. v divadle), teorii ostenze (teorii ukazování) popsal prof. Ivo Osolsobě (Osolsobě 1967, Osolsobě 2002, Osolsobě 2007, Osolsobě 2017).

Dle K. Horálka je ostenze **zvláštní formou definice**, např. ptáme se *Co je to za věc?* a ukazujeme na ni (tj. neodpovídáme definičním popisem, nýbrž na předmět/věc ukazujeme), podrobněji viz (Horálek 1973).

Příklady z Českého národního korpusu (<https://www.korpus.cz/>):

- *Jean-Philippe si posune židli a **ostentativně** se k ostatním obrátí zády.*
- *Abych otestoval, jaký je obecný názor, natahuju **ostentativně** krk a vrhám neadresné, leč podrážděné pohledy, jichž si konečně povšimnou ony dvě mohutné šedesátnice obtížené nákupy.*
- *Dámy a pánové, ladies and gentlemen, mesdames et mesieurs, dnes se mezi námi vytvoří metaforicko metafyzický prostor, mezi námi panuje **ostenze**, stáváte se součástí imaginární reality.*
- *Ale Mark ho dál **ostentativně** ignoroval.*
- *U devatenáctiletého to považoval za něco **ostentativního** a neurčitě narušeného.*

iluze s kruhy. URL: <https://youtu.be/qrrzktEDM>.

<https://ct24.ceskatelevize.cz/veda/2056446-nejlepsi-opticke-iluze-sveta-prepisuji-mozek-a-matou-smysly>

Literatura

- BARNET, V. Komunikativní situace a výpověď. In Spisy Univerzity J. E. Purkyně v Brně – Fakulta filozofická, 225. Otázky slovanské syntaxe, IV/1, 1976. S. 69–75. URL: https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/121559/SpisyFF_225-1979-1_9.pdf?sequence=1.
- BURCH, R. Charles Sanders Peirce. In The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Winter 2018 Edition), Edward N. Zalta (ed.). URL: <https://plato.stanford.edu/archives/win2018/entries/peirce/>.
- ČERMÁK, F. Jazyk a jazykověda. Přehled a slovník. Vyd. 4, v Karolinu 2., doplněné. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1946-0.
- DOUBRAVOVÁ, J. Sémiotika v teorii a praxi. Vyd. 2. Praha: Portál, 2008.
- JAKOBSON, R. Linguistics and Poetics. 1960. URL: https://pure.mpg.de/rest/items/item_2350615/component/file_2350614/content.
- HORÁLEK, K. K pojmu „ostenze“. In Slovo a slovesnost. Ročník 34 (1973), č. 1, s. 27–29. URL: http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?lang=en&art=3929#_ftn1.
- HORÁLEK, K. Věta a výpověď. In Slovo a slovesnost. Ročník 37 (1976), č. 2, s. 81–85. URL: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=2368>.
- HŮRKOVÁ, J., VODÁKOVÁ, A. Sémiotika. In Sociologická encyklopedie. Zdeněk R. Nešpor (ed.), 2017. URL: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/S%C3%A9miotika>.
- KARLÍK, P. Věta X výpověď. In Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny, 2017. URL: [https://www.czechency.org/slovník/VĚTA x VÝPOVĚĎ](https://www.czechency.org/slovník/VĚTA_x_VÝPOVĚĎ).
- KOSTKOVÁ, K. Interkulturní komunikační kompetence: klasifikace modelů. In ORBIS SCHOLAE. 7 (1), 2013. S. 29–47. ISSN 1802-4637 (print), 2336-3177 (online). URL: https://www.cupress.cuni.cz/ink2_stat/index.jsp?include=AUC_clanek&id=4985&id=3581&casopis=1201&zalozka=0&predkl=0.
- NEKULA, M. Komunikační model. In Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny, 2017. URL: [https://www.czechency.org/slovník/KOMUNIKAČNÍ MODEL](https://www.czechency.org/slovník/KOMUNIKAČNÍ_MODEL).
- OGDEN, C. K., RICHARDS, I. A. The Meaning of Meaning. New York, 1923. URL: <http://s-f-walker.org.uk/pubsebooks/pdfs/ogden-richards-meaning-all.pdf>.
- OSOLSOBĚ, I. Ostenze jako mezní případ lidského sdělování a její význam pro umění. In Estetika 4, 1967, č. 1. S. 2–23.
- OSOLSOBĚ, I. Ostenze, hra, jazyk. Sémiotické studie. Brno, 2002.
- OSOLSOBĚ, I. Principia parodica: totiž Posbírané papíry převážně o divadle. 1. vyd. Ed. Jaroslav Etlík. Praha, 2007. S. 84–94. ISBN 978-80-7331-082-0.
- OSOLSOBĚ, I. Ostenze. In Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny, 2017. URL: <https://www.czechency.org/slovník/OSTENZE>.
- Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (RVP ZV). MŠMT, 2017. URL: <http://www.msmt.cz/file/43792/>.